

Pálfi József:¹

Az Oxford Group mozgalom recepciója a királyhágómelléki sajtóban. Adalékok a KRE történetéhez²

Reception of the Oxford Group movement
in the Királyhágómellék media.

Contributions to the KRE history.

The interwar period brought multiple challenges at every level to the newly formed Királyhágómellék Reformed Church District. After World War I, the district faced challenges to fill a given frame with a proper content. Establishing church institutions on various levels and structuring internal mission were of highest priorities. The Oxford Group came as a new internal mission element to revitalise the Church, besides traditional approaches. However, the promoter of the organization failed to provide the Group a wider recognition. This study reveals the background of his efforts.

Keywords: Királyhágómellék Reformed Church District, Oxford Group, interwar period, internal mission.

Tanulmányunk kezdetén rögtön tisztáznunk kell azt, hogy a következőkben bemutatásra kerülő *Oxford-Group mozgalom*, nem azonos az *oxfordizmusként* vagy a *Tracts for the Times* néven ismert 19. századi Anglikán Egyházban létrejött, majd szélesebb körben, az angolszász világban is elterjedt *Oxford-mozgalommal*. Ez utóbbi az

¹ Egyetemi tanár, Partiumi Keresztyén Egyetem. Email: palfijozsef67@gmail.com.

² Néhány esztendővel korábban arra az elhatározásra szántam el magamat, hogy a Királyhágómelléki Református Egyházkerületet (ezután KRE) megalakulásának századik évfordulójára megírom az önálló és új egyházkerületet szervező, püspököknek – Sulyok Istvánnak – az életét, életművét. Az eltelt közel egy évtized alatt több, hosszabb-rövidebb írás is jelent meg a jelzett tematikában. Ez a tanulmány is ebbe a sorozatba tartozik.

Anglikán Egyház történetének egyik sajátos állomása, amely elsősorban *John Henry Newman*hoz³ köthető irányzat, amely a középkori katolicizmushoz való visszatérés fontosságát hangsúlyozta és állította tanítása középpontjába. A 19. századi Oxford-mozgalom képviselői azáltal, hogy az ősegyházi gyökerekhez akarták visszavezetni az Anglikán Egyházat, valójában a korabeli liberalizmus rabláncai közül szerették volna megszabadítani egyházukat.

Eddigi ismereteink szerint, a tanulmányunk tárgyát képező *Oxford Group* mozgalomnak semmi köze sem volt az előbbieken említetthez, mindössze annyi, hogy mindkettő Oxfordban „született”, és onnan indultak útjukra. Ez utóbbinak, amelyet *buchmanizmusként* is számon tartottak, *Frank Nathan Daniel Buchman*⁴ (1878–1961) lelkipásztor volt az alapítója.

Tanulmányunkat három részre osztottuk. Tekintettel arra, hogy ez a mozgalom is egyike azon múlt századi megújulási próbálkozásoknak, amely itthon – bárha szerényen is, de jelentkezett – ezért az első részben rövid áttekintést nyújtunk a 20-30-as évek Királyhágómelléken beindult belmissziós szervezkedések kezdeteiről. A *másodikban* bemutatjuk azt a királyhágómelléki lelkipásztort, akinek a nevéhez köthető az Oxford Group mozgalom királyhágómelléki megismertetése. *Harmadszor* arról fogunk át-fogó képet nyújtani, hogy miként került bemutatásra a korabeli királyhágómelléki sajtóban az Oxford Group mozgalom.

1. A belmissziói élet kezdetei Királyhágómelléken

A KRE belmissziói életének kezdeteiről írni nem lehet anélkül, hogy ne ejtenénk szót, bárha röviden is, az Egyházkerület megalakulásának történetéről. Erről ugyan már többször is írtunk,⁵ ezért most annak részleteire nem fogunk részletesen kitérni. Azt azonban meg kell említenünk, hogy az első világháborút lezáró trianoni békediktátum „eredményeképpen” az egykori Tiszántúli Református Egyházkerület keleti részét teljes

³ John Henry NEWMAN (1801–1890) előbb angliai anglikán, majd áttérését követően angliai római katolikus teológus. Később római katolikus bíboros lett.

⁴ Frank Nathan Daniel BUCHMAN (1878–1961) amerikai lelkipásztor, aki előbb keletre ment, majd Angliába tért vissza, ahol elkezdte csoport-mozgalmát létrehozni.

⁵ PÁLFI József: *Debreczeni István, aki megtanulta a mellényt többször ki- és begombolni*. A D. Dr. Harsányi András Alapítvány Kiadványai 15., Debrecen, 2011. PÁLFI József: *Orth Imre, a lelkiismeret-vallás híve*, Hatvani István Teológiai Kutatóintézet, Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Debrecen–Nagyvárad, 2014.

egészében az akkor teljesen újonnan, nagyhatalmi vezényletre megszületett Romániához csatolták. Valójában nyolc csonka egyházmegyéről (máramaros-ugocsbai, nagybányai, szatmári, nagykárolyi, érmelléki, bihari, nagyszalontai, békés-bánáti) volt szó, amelyek előtt nem várt hirtelenséggel vetődött fel a történelmi súlyú *quo vadis* kérdése. Két alternatíva mutatkozott: Erdélyhez csatlakoznak, vagy önálló egyházkerületet alakítanak. Végül azoknak az akarata döntött, akik Sulyok István⁶ köré tömörülve az önálló utat javasolták választani. A történelem később azokat igazolta, akik az önálló egyházkerület útját választották.

A KRE megalakulását követően az első néhány esztendő küzdelmei elsősorban arról szóltak, hogy Bukaresttel szemben érvényt szerezzenek saját akaratuknak és döntéseiknek. A bukaresti kormány(ok egyike) sem akarta jóváhagyni az önálló kezdeményezést, és mindent elkövetett, csak hogy megállítsa őket ebbéli szándékukban és terveik kivitelezésében. Ez volt az ún. „külső keret” kérdése, amint ezt Debreczeni István⁷ többször is megfogalmazta és leírta, amely azonban hosszú időre elterelte a figyelmüket a belsőről. – Nyilván ez a kérdés megnyugtatóan még hosszú ideig nem zárult le. Bukarest ugyanis csak 1939-ben adta meg azt a hivatalos működés engedélyt, amely a KRE számára is megnyugtató módon rendezte a kérdést. – Visszatérve a 20-as évek kezdetéhez, azt kell mondanunk, hogy alig telt el négy-öt esztendő és szinte minden felelős egyházi és világi gondolkodó, vezető már a *belső tartalomra, kérdésekre* fókuszált és koncentrált. Egyértelművé és világossá vált, hogy a kerület belső bástyáinak megszervezése és megerősítése a legfontosabb szempont és cél.

A belmissziói munka egyházkerületi szintű megszervezésére nézve az 1925. esztendő jelentette a mérföldkövet. Ekkor 1925. június 12-én hozott közgyűlési határozatot hosszú, komoly előkészület előzte meg. Debreczeni Istvánnak a Sulyok István püspökhöz, 1925. május 28-án írt leveléből egyebek mellett az is kiderül, hogy a belmissziói munkáról és a megalakítandó bizottságról, valamint az ő megbízatásáról korábban már többször is szó esett kettejük között. A közgyűlés előtt, június 11-én összehívott bizottsági ülést Sulyok nyitotta meg, és beszédében azt hangsúlyozta, hogy a belmisszió mennyire fontos és lényeges az Anyaszentegyház életében, valamint „*annak megfelelő a működése elevenebbé és termékenyebbé teszi majd az egyházi életet*”. Ekkor tett javaslatot arra nézve, hogy a közgyűlés majd Debreczeni Istvánt bízza meg a belmissziói előadói

⁶ SULYOK István (Komádi, 1859. december 15. – Budapest, 1944. szeptember 14.) kollégiumi tanár, lelkipásztor, esperes, az 1920. június 4-én aláírt trianoni békediktátumot követően az újonnan megalakult KRE első püspöke.

⁷ DEBRECENI István (Nagyszalonta, 1887. május 18. – Berettyóújfalu, 1973. január 9.) nagyszalontai, szatmárnémeti majd pedig temesvári lelkipásztor, a KRE hivatalos periodikáinak főszerkesztője, a belmissziói élet szervezője, koordinátora, irodalomtörténész.

tiszttség betöltésével, aki mintegy saját székfoglaló beszédeként előterjesztette, a tárgyalás alapjául szolgáló javaslatcsomagját. Ezek közül a közgyűlés többet is megtárgyalt, és azt egyebekkel kibővítve elfogadta. A közgyűlés másnap, június 12-én határozatban ki mondta, hogy „a vasárnapi iskolai,⁸ s más rokon egyházépítő (belmissziói) munka irányítására megalkotja az egyházkerületi belmissziói bizottságot”. A bizottság tagjai között Debreczeni István előadó mellett találjuk Bede Lászlót, Boros Jenőt, Sárközi Lajost, Papp Józsefet, Balogh Ferencet és Csernák Bélát.⁹

A belmissziói élet döcögösen indult és alakult a következő években, de elindult. Ezúttal nem térünk ki a Királyhágómelléken jelentkező Bethánia Szövetség és CE mozgalom jelenlétére, tevékenységére vagy a dr. Gyenge János, nagyváradai szabadegyházi kísérletére, sem pedig más, egyéb – minősítés vagy kategorizálás nélküli – belmissziós szerepet vállalókra. Az egyházkerületben hivatalosan beindult és tudatosan szervezett munkának az első jelentősebb összegzését, természetesen Debreczeni István foglalta össze és tette publikussá egy rövid, háromrészes publicisztikában, amelyben ugyanakkor további konkrét programot is adott.¹⁰ Első írásában a gyülekezetekben szervezendő belmissziói alakulatok munkájáról írt: a vasárnapi iskoláról, bibliakörök fejlesztéséről, a gyülekezet szegényeiről való rendszeres és állandó gondoskodásról, a lelkipásztori látogatás el nem hanyagolható gyakorlásáról. A másodikban azt dolgozta fel, hogy az egyházmegegyekben alig vagy egyáltalán nincs szervezett, összefogott belmissziói munka. Ezért itt legelőször lelkési köröket kell megalkotni és belmissziói bizottságot kell létrehozni. Végül pedig az egyházkerületi szintű belmissziói feladatokat vette sorba. Azt javasolta, hogy rendszeresen össze kell hívni a belmissziói előadókat, továbbképző konferenciákat kell szervezni számukra; megvalósítandó célként jelölte meg egy kerületi ifjúsági konferencia szervezését, valamint ifjúsági, női és férfi szövetségek megalakítását.

Debreczeni István a belmisszió jelentőségéről, annak nélkülözhetetlen szükségességéről *Célkitűzés* című, 1935-ben írt és sorozatszerűen megjelentetett tanulmányában vallott hatalmas erudícióval. A belmisszió atyjának, Wichernek 1848-ban „*egyházakat felrázó*” megállapítására hivatkozva jegyezte meg, hogy amelyik egyház nem végez belmissziós munkát, az menthetetlenül elvész. A belmissziói munka hiányának tulajdonította a rohamosan terjedő egyháziatlanságot, a hitetlenség terjedését, a materialista kommunizmus megerősödését, a tömegek egyháztól való eltávolodását, a lelki kapcsok

⁸ Nem véletlenül kezdődik a vasárnapi iskola megszervezésének gondolatával a határozat. Ezt ugyanis kulcsfontosságúnak tartotta a református egyház ebben a periódusban. A vasárnapi iskolával kapcsolatban lásd. KOVÁCS Ábrahám: „A magyarországi vasárnapi iskolai mozgalom kialakulása és szervezeti megerősödése”. 997–1013.

⁹ PÁLFI József: *Debreczeni István, aki megtanulta a mellényt többször ki- és begombolni*, i.m. 66–68.

¹⁰ DEBRECZENI István: Ez évi belmissziói feladataink. *Reformátusok Lapja*. III. évf., 1929. 3. szám, 29–31.; 1929. 4. szám, 41–44.; 1929. 5. szám, 53–56.

elszakadását, a tradíció és konzervativizmus szintjére való elvékonyodását. Azt írta, hogy

„végre meg kell értenie mindenkinek, hogy az egyháznak nem szabad megelégedni az eddigi életműködéssel. Ha meg akar maradni és a mi egyházunk kálvinista egyház akar maradni, akkor cselekvővé, tevékeny, munkás egyházzá kell lennie. Itt vár nagy feladat a belmisszióra, csak hogy új arcokkal kell megjelenni, új alakban kell megnyilvánulni. A belmissziói munkálkodást gyakorlativá kell tenni!”

A legfőbb feladatok között tartotta számon a szegény-ügy megoldását, kerületi árvaház létesítését, az iratterjesztés gördülékeny megszervezését, az egyházfegyelem biblikus, kálvini alapokra helyezését, gyakorlását és komolyan vételét, a szórványban élők lelkigondozását és egyéb téren való felkarolásukat, a teljes körű szociális munkálkodást, a gyermekek és az ifjúság felkarolását, segélyezését, valamint a sajtó szerepének hangsúlyozását, jelentőségének felismerését.¹¹

2. Bokor Sándor feketegyarmati lelkipásztor

Eddigi ismereteink szerint a királyhágómelléki, de akár azt is mondhatnánk, hogy az erdélyi református sajtóban, az *Oxford-csoport*ról legelőször Bokor Sándor feketegyarmati református lelkipásztor adott hírt. Nevezett lelkipásztorról viszonylag szerény ismeretekkel rendelkezünk. Életére vonatkozóan az Egyházkerület Levéltárában található személyi dossziéjából¹² viszonylag rövid, de világos képet nyerünk. A 19. század utolsó harmadában, 1875. december 5-én született Debrecenben. Szülővárosában érettségizett, majd a Debreceni Református Kollégiumban folytatta tanulmányait. Ennek elvégzése után skóciai ösztöndíjjal utazott Edinburgh-ba, és ott tanult 1902. szeptember 1. és 1903. szeptember 1. között.¹³ Miután hazatért rögtön beiratkozott Kolozsváron a filozófiai fakultásra. Szolgálati helyeiről a következő ismereteink vannak: 1904. szeptember 1. és 1905. május 1. között helyettes lelkész Kolozsváron a hidelvei lelkészi

¹¹ PÁLFI József: *Debreczeni István, aki megtanulta a mellényt többször ki- és begombolni*, i.m. 73–74.

¹² BOKOR Sándor: *Személyi dossziék*. KRE Levéltár.

¹³ Az edinburgh-i peregrináció hatástörténetéhez és a református egyházunk megújulásra gyakorolt hátteréhez, amelynek Bokor is részese volt lásd: KOVÁCS Ábrahám: *The History of the Free Church of Scotland's Mission to the Jews in Budapest and its Impact on the Reformed Church of Hungary 1841-1914*. Frankfurt am Main; New York; Berlin; Bern; Bruxelles; New York; Oxford; Wien: Peter Lang Verlag, 2006.

körben, 1905. május 1. és 1907. május 1. között rendes lelkész Kolozsborsán, 1907. május 1. és 1925. október 1. között rendes lelkész Erdőhegyen. Belényesben 1925 októberétől 1928 júliusáig, majd 1928 júliusától élete végéig (1949. augusztus 5-ig) Feketeagyarmaton szolgált. Ebben a periódusban hosszabb ideig a KRE *Református Jövő* c. néplapjának is állandó munkatársa volt.

Életének legjelentősebb periódusát tehát Feketeagyarmaton töltötte. Igaz, az indulás nem volt zökkenőmentes, mert gyors, egyértelmű megválasztása ellenére, érthetetlen módon, szinte azonnal benyújtotta lemondását. A lemondás okáról a jegyzőkönyvek semmit sem jegyeztek fel. Csak az utána történtek maradtak fenn. Élete végéig ott maradt Feketeagyarmaton. Családjára vonatkozóan a személyi adatlapok arról tudósítanak még, hogy a zabolai illetőségű Mike Zsuzsannával kötött házasságot 1905. április 3-án. Házasságukból négy gyermek született (Sándor, Béla, László, Katalin).

Bokor Sándor személyére és családjára vonatkozó adatokon túl a feketegyarmati egyházközség honlapja nyújt még némi támpontot. Az egyházközségi honlapot szerkesztő író, legfőbbképpen azt a bejegyzést tartotta fontosnak, néhány mondatban vele kapcsolatosan kiemelni, hogy a gyülekezet első ébredése, a Bokor Sándor szolgálati ideje alatt történt meg.

„A lelki ébredés első tényezője Isten akarata, mert e nélkül nincs ébredés, a második, az ember engedelmessége, e nélkül Isten Lelke nem kap helyet bennünk és ígéje nem árad szét. A harmadik, amit itt megemlítek, az Egyházmegye, illetve Egyházkerület pozitív valláspolitikája. Hogy Isten minden időben akarja az ébredést, az nem kérdés, hogy Bokor Sándor engedelmeskedett ennek a fenti akaratnak a benne lévő reményességhez mérten az biztos, hogy pedig az egyházmegyében, akkor vezető szerepet vállalt emberek mennyire lelkesedtek ezért, és segítettek ebben az kitűnik az 1929. június 10-én tartott presbiteri gyűlésen részt vett egyházmegyei látogatók beszédeiből. Az akkori egyházmegye kiküldöttei, Balogh Mátyás és Fogarassy Bálint lelkészi tanácsbírók voltak. Ez utóbbi azt hangsúlyozta, hogy a gyülekezetben a következő intézményeket szükségeltetik létrehozni: énekkar, amelynek a gyönyörködtetés mellett nevelő és a züléstől megóvó hatása van. Bibliakör alakítása, amely a Szentírás olvasása és magyarázásán kívül elhagyottak felsegítésével is foglalkozzék. Továbbá Szegényügyi bizottság, amely főképpen nőkből alakítandó, akiknek nagyobb érzésük van a betegek, elhagyottak és gyámolításra szorultak iránt.”

Továbbá szükségessé tette az iratterjesztést, a presbiterek kötelező úrvacsorázását, illetve

„az egyháztól eltávolodó és szektába tömörülők felvilágosítása és visszatérítése is egyik szép feladata a presbitereknek. A vadházasságban lévőket is serkenteni kell a törvényes házasságkötésre. A fiatalság megóvandó a kocsmázástól. Már egy-kettő megmentése is kedves dolog Isten előtt.”

A tanácsbírák kérték a presbitériumot, hogy legyen segítségére lelkesének az egyházépítő munkában. Bár ez a tisztség néha fáradtsággal, talán keserűséggel, sőt áldozattal is jár, de azért ne csüggedjenek, hanem példát vévén legnemesebb példaadónktól, a Krisztustól, tegyenek meg minden lehető hitünk, egyházunk érdekében.¹⁴

A korábbiakban említettük, hogy Bokor edinburgh-i ösztöndíjasként járt Skóciában.¹⁵ Az angolszász világtól aztán később sem szakadt el. Ez elsősorban az egyházi sajtóban közölt írásaiból derül ki.¹⁶ A KRE hivatalos sajtójában (*Egyházi és -Iskolai Szemle, Reformátusok Lapja*) közölt szerény publicisztikája elsősorban az angolszász világbeli lelki, kegyességi eseményeivel, történéseivel foglalkozott. Ezek részben ismeretterjesztő, kommentáló anyagok, részben fordítások voltak. Tény, hogy mindegyik írásában, fordításában az egyházi élet megújulása állt a fókuszban. Akár fordított, akár kommentált vagy tovább gondolt, valójában mindig fel akarta hívni a hazai közvélemény figyelmét egy-egy újdonságra, érdekességre (*Waysidepulpits*).¹⁷ A hagyományos egyházak élete, állapota, jövője szinte mindig rendkívüli módon foglalkoztatta (*Bomladoznak-e igazán a szervezett egyházak?*)¹⁸. Mindig a belmisszió ügye foglalkoztatta, és úgy látta, hogy a hazai egyházi valóság messze le van maradva azoktól a bátor, új- és korszerű egyházi trendektől, amelyek külföldön mindent elkövetnek azért, hogy az Istentől, egyháztól elidegenedett embereket visszavezessék oda, ahonnan kiestek. Egyháza, tágabb spektrumban a protestantizmus jövőjének lehetőségeit, útjait, alternatíváit kereste, kutatta, és nem átalotta akár elolvasni, lefordítani vagy recenzálni azokat a műveket, amelyekkel

¹⁴ <http://honlap.parokia.hu/lap/feketegyarmati-reformatus-egyhazi-kozseg/cikk/mutat/a-gyulekezet-also-ebredese/> – (utolsó megtekintés dátuma 2016. november 11.)

¹⁵ Az edinburgh-i skót ösztöndíj alapításának történetét, amelynek jóvoltából Bokor Sándor ott tanulhatott, lásd: KOVÁCS Ábrahám: Két kálvinista centrum egymásra találása: a skóciai ösztöndíj létrehozása. In: Gaál Sándor (szerk.): *En Christo.: Tanulmányok a 85. éves Dr. Bütösi János tiszteletére*. Debrecen, Debreceni Református Hittudományi Egyetem. 2004.

¹⁶ Lásd Wycliffe János. (Ford. BOKOR Sándor). *Egyházi- és Iskolai Szemle*. Nagyvárad, IV. évf., 1924. 23. szám, 2–3. *Science of Thought*. (Ford. BOKOR Sándor). *Egyházi- és Iskolai Szemle*. Nagyvárad, VI. évf., 1926. 4. szám, 3–4., 1926. 5. szám, 3–4.

¹⁷ BOKOR Sándor: *Wayside pulpits*. *Egyházi- és Iskolai Szemle*. V. évf., 1925. 23. szám, 4.

¹⁸ BOKOR Sándor: *Bomladoznak-e igazán a szervezett egyházak?* *Reformátusok Lapja*. IV. évf., 1930. 13. szám. 149–151.

segíteni remélte azt az ügyet, amelyet ő is elkötelezetten munkált. Ilyen volt például Sabatiernek *A tekintély vallása és a „lélek” vallása* című munkája.¹⁹

3. Az Oxford-csoportmozgalom a királyhágómelléki sajtóban

Mielőtt témánknak a királyhágómelléki sajtóbeli ismertetéséhez fognánk, fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy az *Oxford Group mozgalommal*, röviden bár, de az erdélyi teológiai irodalom is foglalkozott. Eddigi kutatásaink szerint ugyan valamivel később, mint az Királyhágómelléken történt. Valójában a Kolozsvári Református Teológia két professzorának egy-egy írását találtuk meg *Az Út* című folyóiratban.²⁰

Királyhágómelléken ketten foglalkoztak érdemben a mozgalommal. Elsőként és elsősorban Bokor Sándort kell kiemelnünk, aki négy alkalommal (kétszer 1930-ban és kétszer 1933-ban) írt a mozgalomról, valamint Orth Imre, aki az 1935-ös marosvásárhelyi konferencia után foglalkozott a kérdéssel. Sorrendben először a *Bokor-féle írásokkal* foglalkozunk.

3.1.1. A Buchmanizmus.²¹ Ez a rövid, két oldalas írás csak általánosságokban, illetve a mozgalomnak egyetlen szempontját kiemelve beszélt a *buchmanizmusnak* nevezett ún. *house-party* evangelizációs alkalmakról. Először azt emelte ki, hogy a mozgalom a „*diadalmasan előretörő belmisszió egyik igen értékes ágaként*”, egy meglehetősen „*forrongó, vajúdó, átmeneti epochában*” lépett a történelem színpadára. Másodszor azt, hogy a belmissziónak ez a formája elsősorban nem a szegény és a középosztály misszionálást tűzte ki alapcéljául, hanem azokat a multimilliomosokat vagy „*szegény gazdagokat*”, akiknek nincs mit csinálniuk temérdek mennyiségű pénzüikkel, vagyonukkal. Azokat, akik lelkileg kiégtek, és „*idegeiknek újabb és újabb izgalom kell*”, ezért állandóan keresik a „*képtelenebbnél képtelenebb szokásokat*” (unalmas otthon elválni, ezért inkább Párizsba mennek el, vagy a soraik között megszaporodott öngyilkosság). Buchman és társai ezt a „*milliárdosok üdvhadserégének*” is nevezett célcsoportot találta fontosnak megszólítani.

¹⁹ BOKOR Sándor: A „*Lélek*” vallása. *Reformátusok Lapja*. IV. évf., 1930. 20. szám, 23–25.

²⁰ GÖNCZI Lajos: Az oxfordi mozgalom. *Az Út*. 1934. 16/6. szám, 131–138. 15. évf. Illetve TAVASZY Sándor: Az oxfordi mozgalom. *Az Út*. 1934. 16/9. szám, 213–216. 15. évf.

²¹ BOKOR Sándor: Buchmanizmus. *Reformátusok Lapja*. IV. évf., 1930. 20. szám, 246–247.

Missziójuk módszerét tekintve kerültek minden olyan hagyományos keret, formát, stílust, technikát, amely arra emlékeztette volna a misszionálandó célcsoportot, hogy az egésznek lenne valamilyen köze a szervezett, intézményes egyházhoz, templomhoz, istentisztelethez, stb. Összejöveleiken zsoltárokat sem igen énekeltek, és hagyományos értelemben vett igehirdetések sem voltak. Azt hangsúlyozták, hogy ők nem istentiszteleteket tartanak, hanem „az előkelő hangzású *garden partyk* mintájára *house partykat*”. Ezeken a *house partykon* azáltal, hogy egyéni és személyes társalgásba kezdtek külön-külön egyikkel vagy másikkal, valójában a *burn out* szindrómában szenvedő *szegény gazdagokat* akarták beteges felfogásukból, meggyőződéseikből kivezetni. A *partyk* rövid bevezetéssel kezdődtek, amely mindenkihez szólt, de nem azzal kezdték őket osztorozni, hogy mennyire bűnösök, és hogy milyen sokfajta bűn terheli az életüket, hanem arra a megállapításra fektették a hangsúlyt, hogy mindenkinek vannak bűnei. A bűnös fogalmának meghatározásakor azt hangsúlyozták, hogy az a „*bűnös ember, aki Istentől függetlenül akarja leélni életét*”. Ezt követően kisebb csoportokra oszlottak, és késő éjszakaiig, egészen a lefekvésig vitatták a kérdéseket, egyéni foglalkozások keretében. El akarták oszlatni azt a téves felfogást, hogy „*csak az a bűnös ember, aki a társadalmi kódex rendelkezéseit megsértette*”. Bokor szerint igazi krisztusi metódus volt ez, ahogy rávezették ezeket az embereket arra, hogy megértsék azt, hogy „mindaz bűn, ami az embert Istentől távol tartja”. Ugyanis „*ilyen formán a gyönyörhajhász egyszerre szemtől-szembe kerül saját magával, az önhitt magának élő önhittségével, a merev intellektualista belátja, hogy a tékozlás egyformán vétek, testi és szellemi értelemben véve*”.

Ezt követően az események a *house partykon* a következőképpen alakultak: ha sikerült felébreszteni a bűnbánatot és az Isten után való vágyakozás érzését és tudatát, akkor következett a közös reggeli istentisztelet valamelyik milliomos palotájában. Az újjászületni vágyakozó újoncok imádkoznak, akár többen is egymást követően, majd 15 perc csend következett, amely alatt mindenki igyekezett a „*Végtelenre hangolódni*”. Ezt követte előbb a meditáció, majd a gondolatok egymás közti kicserélése. Ennek az órányi csendes együttlétnek az volt a célja, hogy mindenki érezze meg azt, hogy „*van lelke*”.

3.1.2. Akárcsak az első keresztyének. Oxfordi mozgalom.²² Ebben a második írásában tovább lépett a mozgalom megismertetését, sőt bemutatását illetően. Itt a mozgalom kezdeti időszakáról, kialakulása helyéről beszélt elsősorban, a publicisztika végén pedig sommás konklúziókat is megfogalmazott. Arra mutatott rá, hogy ennek „*felloco*ship

²² BOKOR Sándor: Akárcsak az első keresztyének. Oxfordi mozgalom. *Reformátusok Lapja*. IV. évf., 1930. 33. szám, 413–415.

movementnek”, magyarul talán „*hittestvéri mozgalom*” nevet viselő „*öskeresztyén szellemű mozgalomnak*” az eredete, egy korábbi „*May meeting*” nevezetű májusi vallásos összejövetelekben gyökerezik. Ezek valójában a szabad ég alatt, nagy sátrakban megtartott vallási konferenciák, evangelizációk voltak. Egyik ilyen *May meeting*en történt, hogy néhány oxfordi egyetemi hittan- és orvostanhallgató természetes közvetlenséggel osztotta meg egymással hitét, tudását, vallásos meggyőződését, és boldogan tettek vallást egymás arról, hogy Jézus Krisztus miként változtatta meg az életüket. „*Ebből a lélek sugallta briliáns hitvallomásból fakadt fel az oxfordi mozgalom*”. Ezzel az *Oxford mozgalom* világhódító útra indult, és nagyon sok helyen kezdte megvetni lábait, főként ott, ahol angol nyelven beszélnek. A mozgalom Amerikában is nagy sikernek örvendett, de ott „*personalis evangelisationak*” nevezték. A mozgalom célja az volt, hogy Jézust reálissá, a keresztyén vallást hatékonyabbá tegye a mindennapokban, a hétköznapi élet ezerféle-sége között.

Jelentős szempont az is, hogy a hivatalos egyházzal sehol sem konfrontálódott, sőt ahol csak lehetett, ott a mozgalmat be is olvasztották a maguk szervezetébe, és

„Pál Barnabás gyanánt kiküldöttek férfiak és nők, kettesével, hármásával rokonaik, ismerőseik, barátaik munkatársaik közé, kimennek önként, lelki indításból meglátogatják őket, közéjük elegyednek, szóba állnak velük és nyugodtan, csendesen beszélgetnek nekik átélte lelki élményeikről. Elmondják nekik, miként találták meg Jézust, hogyan változtak által, micsoda lelki gyönyörűségeik támadtak abból, miként lett egyéni, családi, társadalmi életük teljessé általa. Nem argumentálnak, nem vitatkoznak, nem is prédikálnak. Csupán csak nyugodt tanúbizonyságot tesznek a Messiás mellett. Oly nyugodtan beszélgetnek, minthogyha csak az időjárásról, gazdasági dolgokról, avagy közügyekről volna köztük szó. De ez az egyszerű beszélgetés nagymértékben biztató, sőt lelkesítő hatással van a jelenlévőkre. Másutt meg házi összejöveteleket tartanak a jó ismerősök a jó barátok, avagy kirándulnak, vikendeznek és minden előzetes program²³ nélkül spontán önindításból, esetleg játék, séta közben szépen elbeszélgetik egymásnak, mit jelentett nekik idáig Jézus, hogyan feddette, erősítette, boldogította őket.”

Bokor a mozgalom legfőbb értékét abban látta, hogy könnyed, közvetlen, természetes és mindenféle konvencionizmustól mentes volt. Legfőbb erejének pedig a személyes tanúbizonyság tételét tartotta. Ezzel kapcsolatban jegyezte meg, hogy ez a módszer hódította meg egykor az egész római világot, ezért is viseli ez a mozgalom magán az apostoli korszak pecsétjét. Ezt a mozgalmat tartotta képesnek arra, hogy a nagy lomha tömegeket megmozgassa, ugyanis „*kevés hatása van ma a holt theorizálásnak, rideg*

²³ Uo.

argumentálásnak, üres dogmatizálásnak, személyes lelki tapasztalatokon és egyéni meggyőződésen alapuló tanbizonyágtétel a modern igehirdetés belső gyöngyszeme, minden egyéb csupán védő kagylóhéj csak hozzá.” Ez a mozgalom a maga módszereivel olyan új technikákat tár fel az igehirdető lelkipásztor előtt, amellyel az képes lesz jobban és eredményesebben megszólítani az embereket.

3.1.3. Oxford-Group movement.²⁴ A témában írt harmadik publicisztikáját egy magyarázó alcímmel is megtoldotta: *A belmisszió legújabb formájának csodái*. Tulajdonképpen a korábbi írásában adott ismereteket sietett bővíteni. Ezt az írását három rövid részre osztotta. Az elsőben a mozgalom eredetét tisztázta, azt hangsúlyozva, hogy a mozgalom az utóbbi években már komoly világmozgalommá nőtte ki magát. A korábban lejegyzett oxfordi májusi történéseket, most időben is pontosította, nyomatékossítva, hogy Frank Buchman 1921 májusában, harmadmagával kezdte el ezt a személyes evangelizációt. Itt írta le, hogy Buchman korábban járt Kínában, ahol találkozott két anglikán püspökkel, akik arra buzdították, hogy egyszerű, kedves és közvetlen stílusával menjen vissza Angliába és ott tegyen próbát gyermekeik között. Buchman így is tett, ahol előbb Cambridgeben, majd pedig Oxfordban bontott zászlót a rövid idő alatt megsokasodott fiatalok seregével.

A második részben a mozgalom lényegéről beszélt, úgy, hogy nyomatékosabbnak tartotta egy, a *British Weekly* 1933. július 6-i számában közölt publicisztikát magyarra ültette át, és azt osztotta meg olvasóival.

„Egy dolog bizonyos. A világnak égető szüksége van a Krisztus lelkére. Égetőbb mint bármi más egyéb. Komoly meggyőződés ez. Egyenesen holtbizonyosság... Azt sóhajtozzák ma az emberek: óh, ha a nagy politikusok, népek vezetői... óh, hogyha a sajtó, közvélemények abszolút irányítója... óh, ha a szónokok, a prédikátorok, a jó keresztyének... óh, hogyha mindezek megértenék, hogy a mai letipróan súlyos állapotnak, - amit félelem, bizalmatlankodás, kapzsiság, gőg és önzés idézett elő, - egyetlenegy biztos orvossága van: a krisztusi szeretetnek lelke... óh, hogyha... Megálljatok!... - kiáltja közbe a group movement embere. Olyan nagyon könnyű más emberek bűnét megvallani. Kezd el temagadon! Élj tiszta, önzetlen, szerető életet. Hallgass a jó Istenre. Azt imádkozzad: Legyen meg a te akaratod! Bízz a jó Istenben! Figyelj az Ő szavára és cselekedj a szerint! Lelki élményeidet közöld barátaiddal is!

²⁴ BOKOR Sándor: Oxford-group movement. *Reformátusok Lapja*. VII. évf., 1933. 30. szám, 373–377.

Ez a group-movement izenete. Régi üzenet az, új erővel szólva. Életmegváltoztató az. Az emberek csak egyetlenegyképpen változtathatók meg: egyénenként, az evangéliumi kovász elve szerint. Egyetlenegy megváltozott élet ékebben szól, ezer prédikációnál.

Ez a group-movement alapelve.

Egyszerű, de megdönthetetlen igazság ez. Egyedül sikeres.”

Végül megkérdezi a cikkíró: „Kit hoztál ily módon Krisztushoz tegnap, a múlt héten, a múlt hónapban, a múlt esztendőben? Senkit! Az alábbi bizonyágtételek okvetlen felráznak tespedésedből”.

A harmadikban pedig néhány konkrét, építő bizonyágtételt fordított le, ugyan abból az angol újságból. Talán a leginkább kiemelendő ezek sorából egy James Watt nevezetű, volt kommunista vezér nyilatkozata, aki azt mondta egy alkalommal, hogy „*ama néhány évi élettapasztalatom alapján, mit itthon és Amerikában szereztem, jogosan nyilatkozhatok a group movement áldásos hatásáról az igaz élet terén. Feltétlenül igazat adok Lausbury országos képviselőnek, aki azt mondta nemrég az angol képviselőházban: Higgyék el uraim, hogy ez a mai világ azért jutott ebbe a mostani súlyos válságba, mert valamennyien eltévesztettük életünk irányát. Szentül hiszem pedig, hogyha az angol nemzet komolyan, hiszen az evangéliomban, megmentheti vele ez eltévedt világot.*”

3.1.4. A negyedik, egyben utolsó írása ugyan azt a címet viseli, amelyiket a megelőző.²⁵ Ebben két részre osztva közli a *Christian World* kiküldött tudósítójának, C. Spurr birminghami lelkipásztornak az írását. Ez az írás tulajdonképpen egy helyszíni riport-összeállítás volt az Oxfordban, 1934 nyarán tartott nemzetközi konferenciájukról. A tudósítás első részében a birminghami lelkipásztor „általános benyomások” címszó alatt azt foglalta össze, hogy mit tapasztalt és látott ott a helyszínen. Itt valójában nem mond újabbakat azon kívül, amiket már korábban is leírtunk, viszont a második részben rögzíti azt a négy erkölcsi tételt, amely meghatározója volt a mozgalomnak. Ezek a következők voltak: abszolút *tisztaság*, abszolút *becsületesség*, abszolút *önzetlenség*. Az abszolút szó itt a tökéletesség szinonimájaként értendő. Ezeket két eszközzel igyekeznek elérni: a *részesedés* és a *vezérlés* által. A következőkben ezt a két fogalmat magyarázza meg az olvasóknak.

²⁵ BOKOR Sándor: Oxford-group movement. *Reformátusok Lapja*. VIII. évf., 1934. 5. szám, 124–128.

Bokor Sándornak az *Oxford-group movement*ről ez az utolsó írása. Záró soraiban meggyőződéssel vallotta, hogy ebben a mozgalomban ő Isten Szentlelkének valóságos működését látta megnyilvánulni. Éppen ezért írta, hogy „*nagy bolondság volna ignorálni azt, csak kritikus szemmel nézni azt: rövidlátóan nem venni észre óriási lehetőségeit. Egész egyházi berendezkedésünk megváltoztatásához vezethetne az.*” Tudomásunk szerint Bokor tollából nem született több írás, amely az Oxford-csoporttal foglalkozott volna.

3.2.1. Orth Imre és az Oxford-Group mozgalom

Bokor Sándor után a királyhágómelléki *Reformátusok Lapjában* még egyszer találkozunk a kérdéssel, mégpedig akkor, amikor Orth Imre²⁶ biharpüspöki lelkipásztor viszszatért az 1935. március 15–16-án, Marosvásárhelyen szervezett konferenciáról. Orth ezen a konferencián az egyházkerület képviselőjeként volt jelen. Több neves előadó (Nagy Géza, Maksay Albert, Pálffy Károly, Gönczi Lajos, Imre Lajos, Bakk József, Tavaszy Sándor, báró Kemény János, Bernády György, m. Nagy Ottó) között jelent meg szeretett svájci professzora, Emil Brunner is. A többnapos konferenciáról részletes beszámolóban tudósított, és az elhangzott előadásokat precíz, rövid elemzésekben mutatta be összefoglalójában az olvasóknak. Nagy hangsúlyt fektetett Brunnernek a Szentlélek Istenről tartott előadásán túlmenően az Oxford-csoport mozgalomról szóló személyes bizonyágtételére. Brunner ennek a mozgalomnak a legmarkánsabb zászlóvivője volt. Alapgondolata az anyaszentegyház szerepének, helyének, feladatának megújítására, azon belül az egyes emberre fektette a hangsúlyt. Véleménye szerint az egyház nem úgy áll a világban, mint az abszolút isteni hatalom megjelenítője és megélője, hanem „*mintegy elhagyott kunyhó egy letarolt uborkaföldön*”. A mozgalmat hat pontban öszszefoglalva mutatta be a hallgatóságnak.²⁷

„1. A csoportmozgalom ismét komolyan számol az egyetemes papság elvével, aki bekapcsolódik, az tovább kell adja a Krisztust. 2. Nevezhetjük laikus lelkigondozó mozgalomnak is. Egy ember nem lehet száznak pásztora, mert nincs ideje hozzá. 3. Igazi keresztyén közösséget teremt, amelyben egyik tag tartja a másikat. 4. A mozgalom abszolút őszinteséget követel. Le kell tenni az álarcot. Vannak papok, akik még a felelőségükkel szemben sem tudnak őszinték lenni. 5. A csoportmozgalom minden tagja bizonyosságot kell tegyen Krisztusról, nem prédikáció formájában, ez a lelkészek feladata,

²⁶ ORTH Imre (Temesvár, 1908. december 14. – Biharpüspöki, 1993. január 30.) – lelkipásztor, lapszerkesztő, újságíró, közéleti szereplő.

²⁷ Lásd: PÁLFI: *Orth Imre, a lelkiismeret-vallás híve*. 55–56.

hanem egyszerűen úgy, hogy elmondja, mit tett érte és vele Krisztus, pl. ezt azért tehetik, mert Krisztussal találkoztak a Szentlélek Isten által. Az Oxford-mozgalom lényegét Brunner ebben a mondatban foglalta össze: ›Die Gruppesteine Generalmobilisierung zur Zeugen-aktivität von Christus.‹ Brunner professzort Borbáth Dániel lelkész kísérte és tolmácsolta.”

Eddigi ismereteink alapján az *Oxford-Group movement*ről aztán többet nem halunk és nem olvasunk a királyhágómelléki periodikákban. A mozgalomnak az egyház és tagjainak életében jelentkező hatásáról sincs egyéb forrásunk, ismeretünk. Kuriózumként kell kezelnünk, mint olyat, amelyik a két világháború között a hazai sajtóban rövid időre megjelent, majd pedig eltűnt, elfelejtődött.

Felhasznált irodalom

- Az oxfordi világkonferencia üzenete a keresztyén egyházakhoz. (Ford. ORTH Imre). *Reformátusok Lapja*. XI. évf., 1937. 29. szám, 377–380; 1937. 28. szám.
- BOKOR Sándor: A „Lélek” vallása. *Reformátusok Lapja*. IV. évf., 1930. 2. szám.
- BOKOR Sándor: Akárcsak az első keresztyének. Oxfordi mozgalom. *Reformátusok Lapja*. IV. évf., 1930. 33. szám.
- BOKOR Sándor: Bomladoznak-e igazán a szervezett egyházak? . *Reformátusok Lapja*. IV. évf., 1930. 13. szám.
- BOKOR Sándor: Buchmanizmus. *Reformátusok Lapja*. IV. évf., 1930. 20. szám.
- BOKOR Sándor: Oxford-group movement. *Reformátusok Lapja*. VII. évf., 1933. 30. szám.
- BOKOR Sándor: Oxford-group movement. *Reformátusok Lapja*. VIII. évf., 1934. 5. szám.
- BOKOR Sándor: Személyi dossziék, Királyhágómelléki Református Egyházkerület Levéltára.
- BOKOR Sándor: Wayside pulpits. *Egyházi- és Iskolai Szemle*. V. évf., 1925. 23. szám.
- Christianity and the present world situation. (Ford. BOKOR Sándor). *Egyházi- és Iskolai Szemle*. Nagyvárád, IV. évf., 1924. 10. szám, 1–2.
- DEBRECZENI István: Az egyház és a belmisszió. *Reformátusok Lapja*. IV. évf., 1930. 41. szám.

- DEBRECZENI István: Ez évi belmissziói feladataink. *Reformátusok Lapja*. III. évf., 1929. 3. szám, 29–31.; 1929. 4. szám, 41–44.; 1929. 5. szám.
- GÖNCZI Lajos: Az oxfordi mozgalom. *Az Út*. 1934. XV., évf., 16/6 szám.
- <http://honlap.parokia.hu/lap/feketegyarmati-reformatus-egyhazi-kozseg/cikk/mutat/agyuleket-also-ebredese/> (utolsó megtekintés dátuma: 2016. november 11.)
- KOVÁCS Ábrahám: „A magyarországi vasárnapi iskolai mozgalom kialakulása és szervezeti megerősödése” In: KÓSA László (szerk.): *Reformátusok Budapesten*, 2. kötet. Budapest, Argumentum Kiadó, 2006, II. 997–1013.
- KOVÁCS Ábrahám: *The History of the Free Church of Scotland’s Mission to the Jews in Budapest and its impact on the Reformed Church of Hungary 1841-1914*. Frankfurt am Main; New York; Berlin; Bern; Bruxelles; New York; Oxford; Wien, Peter Lang Verlag, 2006.
- KOVÁCS Ábrahám: Két kálvinista centrum egymásra találása: a skóciai ösztöndíj létrehozása. In: Gaál Sándor (szerk.): *En Christo.: Tanulmányok a 85. éves Dr. Bütösi János tiszteletére*. Debrecen, Debreceni Református Hittudományi Egyetem, 2004.
- KOVÁCS Ábrahám: A Transplanted Scottish Presbyterian Culture: the Peregrination to New College, Edinburgh and the Impact of Free Kirk Evangelicalism on Debrecen Reformed College in Hungary Records of the Scottish Church History Society XLIV: (2015).
- Modern közeledés a Bibliához. (Ford. BOKOR Sándor). *Egyházi- és Iskolai Szemle*. Nagyvárad, VI. évf., 1926. 21.
- ORTH Imre: Az erdélyi tudományos konferencia. *Reformátusok Lapja*. IX. évf., 1935. április 1. 10.
- ORTH Imre: Oxford 1937. *Reformátusok Lapja*. XI. évf., 1937. 28. szám, 369–370.
- PÁLFI József: *Debreczeni István, aki megtanulta a mellényt többször ki- és begombolni*. In: A D. Dr. Harsányi András Alapít. Kiadványai 15., Debrecen, 2011.
- PÁLFI József: *Orth Imre, a lelkiismeret-vallás híve*. Hatvani István Teológiai Kutatóintézet, Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Debrecen–Nagyvárad, 2014.
- Református Szemle*. 1935. márc. 30.-ápr. 10.
- Science of Thought. (Ford. BOKOR Sándor). *Egyházi- és Iskolai Szemle*. Nagyvárad, VI. évf., 1926. 4. szám, 3–4., 1926. 5. szám.

TAVASZY Sándor: Az oxfordi mozgalom. *Az Út*. 1934., XV. évf., 16/9. szám, 213–216.

Wycliffe János. (Ford. BOKOR Sándor). *Egyházi- és Iskolai Szemle*. Nagyvárad, IV. évf., 1924.
23. szám.